

ISSN 1392-3137. TILTAI, 2013, 4

JAUNIMO DVASINIO UGDYMO TEOLOGINIAI IR SOCIOKULTŪRINIAI ASPEKTAI

Arvydas Ramonas

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje supažindinama su pagrindinėmis šio laikmečio dvasingumo ugdymo teologinėmis ir sociologinėmis perspektyvomis bei problemomis. Atskleidžiami pagrindiniai dvasinio gyvenimo principai. Žmogus, ypač jaunas, antropologiniu požiūriu turi savo viduje amžinybės besiveržiančią širdį, laimės siekį, tiesos alkį. Žmogaus gyvenimo tikslas – atsilipti į Kūrėjo kvietimą kurti gyvenimą kartu su juo, t. y. statyti gyvenimo pagrindą ne tik ant regimosios tikrovės pamatų, bet ypač remtis neregimosios realybės vertybėmis – dvasinėmis, žmogiškosiomis, religinėmis, taip surandant gyvenimo laimę ir prasmę. Šiandien nebeužtenka vien empiriškai pažinti tiesą, šiuolaikiniam jaunuoliui reikia ir dvasinės terpės, kurioje jis galėtų sėkmingiau save realizuoti.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: dvasingumas, jaunimas, ugdymas.

Abstract

Article introduces the fundamental perspectives and problems of theological and sociological spirituality of this time. The paper reveals the basic principles of the spiritual life. A person, especially a young, discover within themselves to eternity invading the heart, the pursuit of happiness, truth needed. The aim of human life – to answer to the Creator's invitation to build a life with Him, that build a life based not only on the visible reality, but especially on the invisible reality of values, on the common human and spiritual values and religious base, so finding happiness and meaning of life. Today empirical knowledge is not sufficient to know the truth, but young people today need and spiritual environment in which they can better to realize itself.

KEY WORDS: spirituality, youth, education.

Įvadas

Toliau kuriantis Europos Sąjungai (pavyzdžiui, Kroatija prie ES prisijungė tik 2013 m.) išlieka svarbus klausimas, koks yra šios bendros geopolitinės, kultūrinės, ekonominės ir socialinės erdvės buvimo drauge tikslas, uždavinys. Kuriant bendrą erdvę svarbus tampa gebėjimas būti kartu – skirtingų valstybių, kultūrų, kalbų, mentalitetų, politinių ir religinių įsitikinimų žmonėms. Šiandien sutariama, kad šiuolaikinė Europa yra postideologinė, tad iš naujo bandoma surasti atsakymus į amžinuosius transcendentinius klausimus apie Dievą, pasaulį ir žmogų, apie amžinąsias vertybes ir gyvenimo prasmę, būdą ir stilių. Taigi galbūt tikrasis Europos bendros erdvės kūrimo pašaukimas yra ne tiek ekonominis ir socialinis, kiek kultūrinis ir kartu dvasinis.

Europos Vyskupų Konferencijų Tarybos nuolatinis stebėtojas prie Europos Tarybos Strasbūre mons. Aldo Giordano pabrėžia, kad Europos Sąjunga šiuo metu vertybių plotmėje išgyvena savo „kultūrinę naktį“, kurią įveikti galima tik su

Dievo pagalba (Giordano, 2013). Popiežius Benediktas XVI taip pat akcentavo, kad Europa yra pavargusi nuo savo kultūros, kurioje dominuoja reliatyvizmas ir subjektyvizmas: „Šiandien Europoje vis mažiau bereikia Dievo, juolab, Kristaus. Žmogus, rodos, pats kuria savo ateitį ir save patį. Racionalumas yra tarsi vienintelis objektyvaus mokslo modelis, visa kita atrodo reliatyvu, kintama. Taigi ir krikščioniškas žmogaus gyvenimas yra reliatyvus dalykas, priklausantis nuo jo asmeninio pasirinkimo“ (Benedetto XVI, 2006). Panašiai prieš keletą dešimtmečių tvirtino ir garsusis teologas Henri de Lubakas: „Be abejo, žmogus gali kurti savo gyvenimą žemėje be Dievo, tačiau ta kūryba be Jo neišvengiamai atsigręš prieš patį žmogų“ (De Lubac, 1945, p. 10). Ne subjektyvusis R. Dekarto šūkis *cogito – ergo sum* („mąstau – vadinasi esu“) pagrindžia žmonių dvasinį gyvenimą, bet bibliijinis principas *Tu es – ergo ego sum* („Tu esi – vadinasi ir aš esu“) iš tiesų suteikia autentišką egzistenciją tiek pavienio žmogaus, tiek visos visuomenės oriai ir kilniai ateičiai, jo autentiškam dvasingumui. Ne subjektyvus žmogaus egocentrizmas, bet laisvai save kitam dovanojanti meilės logika gali išsaugoti ir toliau kurti civilizaciją. Būtent tokią visą perkeičiančią Dievo meilę žmogui skelbė Kristus, tokią žinią šiandien nenuilstamai skelbia Bažnyčia.

Europoje, ypač pastarąjį dešimtmetį, vis labiau esame gundomi gyventi taip, tarsi Dievas neegzistotų, ar bent jau Jo buvimas mums turėtų mažiausiai įtakos ar praktinės reikšmės, ar apčiuopiamos naudos. Tokia nuostata lemia neigiamus padarinius žmogaus gyvenime ir apskritai žmonijos egzistencijoje. Ignoruodami transcendentinį dvasinį pasaulį (metafiziką), neišvengiamai pametame ir save pačius. Dievo idėja / egzistencija duoda pagrindą žodžiams *tiesa, laisvė, teisybė, teisingumas, blogis ir gėris, nuodėmė ir malonė* – žodžiams, kurie suteikia žmogaus gyvenimui prasmę ir turinį (Paškus, 2002, p. 8). Šiandien visa ko masteliu vis dažniau tampa žmogus: nebe objektyvi tikrovė, o perdėtas subjektyvizmas (mano patirtys ir išgyvenimai). Tai neigiamai veikia jauno žmogaus ugdymą. Krikščioniškasis tikėjimas visais laikais pabrėžė asmens ugdymą žmogiškųjų vertybių ir normų pagrindu. Sparčiai vykstantys sociokultūriniai visuomenės pokyčiai skatina atsigręžti į krikščioniškąsias dvasines vertybes, kurių puoselėjimas gali padėti išsaugoti žmogaus savigarbą ir orumą, apsaugoti prigimtines žmogaus teises. Šiandien mokslo pasaulis turi vėl pripažinti žmogaus emocijų, kurias įkvepia religija, literatūra, menas ir etika, reikšmę. Vartotojiškas požiūris sumenkino žmogaus, kaip asmens, vertę, nes dažniausiai visuomenės jis vertinamas už tam tikrus atliktus darbus, nuopelnus, o ne dėl savo asmens orumo.

Taigi kuriant ateitį dėmesio centre turi būti žmogus – su savo dvasinėmis, moralinėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis vertybėmis. Tokių vertybių nebuvimo faktą patvirtino dar nesena dviejų pasaulinių karų istorija, nacizmas ir komunizmas, todėl ir politinė Europos Sąjunga visų pirma turi būti „vertybių sąjunga“ – solidarų-

mo, išminties, religinės laisvės ir asmens pagarbos garantija.

Straipsnio objektas – jaunimo dvasinių vertybių ugdymo teologiniai ir sociokultūriniai aspektai šiuolaikinėje visuomenėje.

Straipsnio tikslas – atskleisti šiuolaikinės visuomenės kultūrinius, socialinius, teologinius ir filosofinius ypatumus, pateikti dvasinio ugdymo perspektyvų.

Darbo metodai: aprašomasis analitinis, komparatyvinis, sintetinis.

1. Dvasingumas ir šiuolaikinės visuomenės vertybių krizė

Kas yra jaunystė? Popiežius Jonas Paulius II taip sako: „Tai ne tik tam tikras gyvenimo tarpsnis, bet ir laikas, duotas kiekvienam žmogui paties Dievo ir užduotas kaip užduotis. Tuo laiku mes ieškome atsakymų į pagrindinius gyvenimo klausimus, ne tik jo prasmės, bet ir konkretaus projekto, pagal kurį tą savo gyvenimą turi pradėti kurti“ (Jonas Paulius II, 1995, p. 105). Tai ir yra esminis jaunystės bruožas. Pasak Antano Paškaus „jaunuolišką raidos fazę būtų galima pavadinti perėjimu iš tvirtai pastovaus vaikystės pasaulio vėl į nekintamą suaugusio pasaulį. Tai – asmeniškų sprendimų ir apsisprendimų laikas. (...) Pasak Eriksono, svarbiausia šio laikotarpio žyme reikia laikyti individo pastangas įsigyti savąją tapatybę“ (Paškus, 1990, p. 66). Verta pastebėti, kad ir pasaulinė sveikatos organizacija žmogaus sveikatą plačiąja prasme apibrėžia kaip fizinę, dvasinę ir socialinę asmens gerovę, o ne tik ligos ar negalios nebuvimą. Žmogus antropologiniu požiūriu yra sudarytas iš materialaus kūno ir dvasinio prado (sielos): jeigu nutinka kas kūnui, reaguoja ir siela ir priešingai – jeigu nutinka kas sielai, reaguoja ir kūnas.

Šio amžiaus dažna visuomeninė problema yra jauno asmens „egzistencinė tuštuma“, dažnai kylanti iš nihilizmo, t. y. neigimo, kad būtis turi kokią nors prasmę. Kodėl ši tuštuma, ypač šiais laikais, pasireiškia įvairiais pavidalais (egocentrizmas, individualizmas, susvetimėjimas, banalybės, įvairūs „realybės šou“ ir t. t.), kurie kaip veidrodis parodo visuomenės vertybių painiavą? Tai būna dėl to, kad prarandame kai kurias dvasinio gyvenimo tiesas, kultūros ir religijos sąsajas, kurių nebuvimas ir lemia pasimetimą, dvasinę negalią. Neretai vietoj to, kad patys atsakingai ieškotų prasmingų atsakymų, žmonės pasiduoda kitų įtakai – prisitaikymui, vartotojiškumui, abejingumui. Šiandien jauniems žmonėms būdingesnis pozityvizmas / pragmatizmas – filosofiniu požiūriu, ir mažiau – romantika. Taip įsigali vulgarių malonumų, pinigų ir daiktų „medžioklė“. Bet visa tai negali asmens patenkinti žmogiškai ir dvasiškai, todėl sušlubuoja dvasinė sveikata – atsiranda nuobodulys, tuštuma, beprasmybės jausmas. Kęstutis Trimakas, remdamasis žymių psichologų W. Jameso, A. Maslowo ir V. Franklio darbų analize, dvasinę sritį pradeda nagrinėti žvilgsniu į „tris svarbiuosius žmogaus rūpesčius: kokia yra tikrovė, kokia turi būti religija, kokių reikia išgyvenimų? Bandant įžvelgti šių rū-

pesčių tarpusavio ryši, prieš akis iškyla klausimai: 1) Koks yra tikrovę atitinkantis pasaulėžiūros žvilgsnis, kuris paveikia žmogaus dvasinius, transcendentinius bei religinius polėkius? 2) Kokia turi būti religija, kad atitiktų tikrovę? 3) Koks yra religinių išgyvenimų vaidmuo toje tikrovę atitinkančioje religijoje?“ (Trimakas, 1996, p. 190).

Šių dienų pasaulyje dvasinio gyvenimo koncepcija paprastai kritikuojama: 1) atmetant logiką, faktus ir įrodymą; 2) priimant moralinį neutralumą; 3) meluojant (Paškus, 2002, p. 27). Tokiame kontekste loginis protavimas tampa nereikalingas, nes norint paneigti Dievą, nebūtina Jo įrodinėti, užtenka tikėjimą pajuokti kaip nemadingą ir atsilikusį. Žmogus, kultūra, mokslas ir Dievas – yra tos jėgos, kurios gyvenimą kuria ir suteikia jam tiesos pavidalų. Gyvenimo centre stovi žmogus, kaip tikrasis veikėjas. Jis veikia, remdamasis mokslu, kultūra ir tikėjimu. Visi šie veiksniai teikia jaunuoliui pagrindą puoselėti psichofizinę sveikatą. Šiandien galima teigti, kokius prioritetus savo gyvenime nusistatys jauni žmonės, tokius turės ir visa visuomenė. Deja, šiuolaikinėje visuomenėje prioritetas dažniausiai teikiamas materialinėms vertybėms, kurios nustumia į šalį dvasinių vertybių ugdymą. Todėl šiandien nebeužtenka vien empirinio tiesos pažinimo, šiuolaikiniam jaunimui būtina ir dvasinė terpė, kurioje bręstų teisingi pasirinkimai. Ar apleidus dvasinę terpę, tokie neigiami reiškiniai kaip nusikalstamumas, smurtas, abejingumas, nepakantumas ir t. t. neturės įtakos formuojant jauną asmenybę tiek Europoje, tiek Lietuvoje? Vien tik pažvelgus į vagysčių statistiką, Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2010 metais užregistruotos 37 047 vagystės, 2011 metais – 36 971 vagystė ir 2012 metais – 32 344 vagystės (Prakapas ir kt., 2008, p. 85–87). Sprendimą, norą ar ryžtą nusikalsti prilyginus asmens nykimui, šie skaičiai yra labai įskalbinti, todėl krikščionybės siekis puoselėti dvasingumą visiškai neatrodo pasenęs ar neaktualus. Taip pat nereikėtų pamiršti, kad sąžinės nusikaltimų ar nuopolių suskaičiuoti neįmanoma. Kiekvienas žmogus pats turėtų žinoti apie jų buvimą ar nebuvimą savo dvasiniame gyvenime.

Įdomią moderniosios visuomenės krizės diagnozę XX a. pradžioje yra pateikęs filosofas F. Nyčė: „Aš ieškau Dievo? Ar jis pražuvo? Ar pasislėpė... o gal iškeliauvo? Aš jums pasakysiu, kur yra Dievas – mes jį nužudėme: jūs ir aš. Bet kaip mes tai galėjome padaryti? Kaip mes galėjome išgerti jūrą? Ar mes nekrentame visą laiką? Kaip mes galėjome atkabinti žemę nuo saulės? Ar mes neklajojame visą naktį? Ar mes negirdime duobkasių, kurie laidoja Dievą, triukšmo ir ar nesidaro nuo to šalčiau? Kuo mes pasiguosime, žudikų žudikai, kokių vandenių nusiplausime? Kokias aukas ar žaidimus išgalvosime ir kas gi yra mūsų bažnyčios, jei ne Dievo antkapiai?“ (Nyčė, 1995, nr. 125). F. Nyčės teigimu, būtent autentiškų vertybių trūkumas lemia modernaus humanizmo krizę, kitais žodžiais tariant, F. Nyčės „miręs

Dievas“ reiškia, kad žmogus pats sau tapo dievu (vok. *Übermensch*). Toks žmogaus atsiribojimas nuo transcendencijos nėra tiesioginė jo intencija „nužudyti“ Dievą, greičiau metodologinis pasirinkimas gyventi taip, tarsi Dievas neegzistuojęs. Čia dominuoja ne teorinis, bet praktinis ateizmas.

Šiandien galime drąsiai teigti, kad pažinimas visose gyvenimo ir mokslo srityse didėja „geometrine progresija“. Jis daro įtaką dvasiniam žmogaus gyvenimui ir sveikatai – tiek psichinei, tiek fizinei. Sparti informacinių technologijų plėtra (išmanieji telefonai, internetas ir čia esantys socialiniai tinklalapiai, pažinčių klubai ir t. t.) lemia vadinamąjį „virtualaus ir papildomo / praplėsto pasaulio“ efektą. Tai sudėtingi dvasiniai dalykai: susitikimai, išgyvenimai, patirtys, atradimai ir netektys, bendravimas ir išsiskyrimas, t. t. Visa tai nuspalvinta vienokiu ar kitokiu dvasingumo atspalviu. Virtualusis pasaulis dvasiniam pasauliui nėra svetingas: čia neišmokstama gyvai bendrauti, aukotis, ugdytis, pavyzdžiui, kantrybę, pakantumą, užuojautą ir panašias vertybes. Jaunimas siekia kurti ir „gyventi“ tame virtualiame iliuzijų pasaulyje, nes realusis pasaulis jiems dažnai per daug sudėtingas, nepakeičiamas. Pavyzdžiui, pasiūsti „šypsenėlę“ virtualiai yra daug lengviau, nei tai atlikti gyvai. Kaip dažnai mes, „nužudę Dievą“ savo viduje, neturime ką priešpriešinti išoriniam negatyviam pasauliui. Dažnai blogis, kurį Biblija vadina „tamsos pasauliu“, labai lengvai paveikia žmogaus vidinį – dvasinį pasaulį. Tamsos pasaulis šiandien kupinas įtampų, jame dominuoja baimė, chaosas, neviltis, nerimas. Tas pasaulis skuba, todėl daro daugybę klaidų. Ir priešingai – dvasinės šviesos karalystėje dominuoja ramybė, džiaugsmas, laimės pojūtis, teigiamos emocijos, amžinosios vertybės, kurios nepriklauso nuo jokių išorinių dirgiklių.

Palaimintasis popiežius Jonas Paulius II pabrėžė: „Jaunų žmonių gyvenimo džiaugsme yra kažkas iš to pirminio džiaugsmo, kurį jautė Dievas, kurdamas žmogų“ (Jonas Paulius II, 1995, p. 109). Tuštumos žmoguje neturi būti. Turėtų būti išmintis ir tik išmintinga dvasia gali skirti gera nuo blogo, malonę nuo nuodėmės, tiesą nuo melo, šviesą nuo tamsos.

Šiandienos žmogus viską nori išspręsti „politinio apskaičiavimo ir socialinės akcijos pagalba“ (Paškus, 2002, p. 27). Naujausios mokslinės technologijos leidžia jam patenkinti savo realius poreikius pasiekiant tikrą medžiaginę naudą, o ne neva dvasinę palaimą. Pametę dvasingumą neišvengiamai apvagiame savo egzistenciją. Jeigu jaunas žmogus bus pajėgus pasakyti: štai tokie yra puolusio pasaulio simptomai – nesantaika, ašaros, keiksmas, pyktis, pavydas, kerštas, aimanos, aš jų nenoriu. O štai tokie yra atpirktojo dvasinio pasaulio požymiai – džiaugsmas, viltis, taika, sutarimas, ramybė, pagarba, užuojauta. Toks jaunuolis tikrai turės ateitį, rinksis galimybę būti laimingas, teologiškai kalbant – taps Danguos karalystės dalininku ir paveldėtoju.

2. Dvasinio ugdymo perspektyvos

Teisingas proto ir tikėjimo, kūno ir dvasios santykis yra kiekvienos žmogaus veiklos postulatą, norint žemėje skleisti Gėrį. Protas, atsiskyręs nuo tikėjimo, tampa nekompetentingas nuspręsti apie egzistencinius žmogaus gyvenimo gėrio ir blogio klausimus: absoliutus atsiribojimas nuo transcendencijos nuvertina ir nuskurdina būtį, nes realybė ir tiesa nėra vien tik empirinė, bet ir metafizinė (Trimakas, 1996, p. 191–200). Žmogus turi teisę pažinti ne gyvenimo tikrovės fragmentus, bet visumą (Jonas Paulius II, 2000, *Fides et Ratio*, nr. 85). Tą visumą ir stengiasi perteikti dvasinis pasaulis bei tikėjimas Dievu, suteikdamas realybei prasmę: atskleidžia ne tik realybės fenomeną / regimybę (gr. *phainomenon*), bet ir vadinamąjį noumeną / neregimybę (gr. *nooumenon*). Mūsų gyvenimo tikslas – atsilipti į Kūrėjo kvietimą kurti gyvenimą kartu su juo, t. y. statyti gyvenimo pagrindą ne tik ant regimosios tikrovės pamatų, bet ypač remtis neregimosios realybės, dvasinėmis vertybėmis. Tiek žmoguje, kuris sukurtas pagal Dievo Trejybės paveikslą ir panašumą, tiek kūrinyje galima aptikti Dievo „pėdsakų“, todėl dvasingumo ugdymas yra žmogaus kvietimas stabtelėti prieš būties paslaptį, pamąstyti, pakontempliuoti ir atsiverti tiesai bei gėriui.

Šiandien pagrindinės jaunimo dvasinio ugdymo perspektyvos būtų tokios:

1. Krikščionybė kviečia atsisukti į žmogų, kaip į didžiulę vertybę Dievo akyse, nes kiekvienas žmogus savyje turi neišdildomą Dievo atvaizdą: tik susiformavus krikščioniškajai kultūrai ir ją puoselėjant, *asmens* sąvoka buvo neatsiejama nuo orumo ir dvasinės sveikatos. Mūsų epochoje ypač svarbu atrasti nesavanaudišką būdą kurti humanišką žinių visuomenę, kur etika būtų svarbesnė už techniką, asmuo – už daiktus, dvasiniai principai – už materialinius, kūryba – už vartotojiškumą, mąstymas – už žinias, buvimas – už turėjimą (From, 2005). Dvasingumas siejasi su teologija. Teologai, kalbėdami apie dvasingumą, suvokia jį kaip pažinimo objektą. Siekiantieji didesnio dvasingumo mąsto apie jį tiek, kiek leidžia žmogaus savimonė. Svarbiausiu veiksmu tampa patirtis, žmogui susitikus su Dievu asmeninėje sielos gelmėje (Dhotel, 2006, p. 5). Kai kalbama apie patirtį, turima omenyje visa žmogaus visuma: kūnas, siela, dvasia, santykiai su žmonėmis, pasauliu ir pačiu savimi. Taigi dvasingumas suvokiamas kaip „kalba apie žmogų ir pasaulį“ (Dhotel, 2006, p. 5). Dvasingumas siejasi su tuo, kaip individas ar grupė priima savo religinę ir visuomeninę konkretaus laikmečio dvasią. Kadangi dvasingumas reiškiasi konkrečiuose žmonėse, jis yra daugialypis. Galima kalbėti apie katalikų ar anglikonų, pranciškonų ar dominikonų dvasingumą – kiekvienas kyla iš daugelio patirčių

- apie Dievą, kurias suvokia keletas žmonių. Toms patirtims įtakos turi psichologinė, socialinė, kultūrinė, politinė ir ekonominė terpė bei istorija.
2. Puoselėti jaunimo naująją evangelizaciją / christianizaciją. Bažnyčios uždavinys išlieka ne tik saugoti savas vertybes, bet suvokti ir tinkamai interpretuoti naujas realijas, kad būtų lengviau skelbti Evangelijos tiesą, ypač jaunimui. Bažnyčia teigia, kad žmogus yra tikrasis kultūros veikėjas. Jis apdovanotas protu, taigi yra aukštesnės dvasinės prigimties – asmenybė, kuriai būdingos atitinkamos savybės, lemiančios jo charakterį. Svarbiausia asmens savybė – elgesio laisvė, susivaldymas ir veikimas, atsižvelgiant į proto ir sielos motyvus. Bažnyčia nuolat pabrėžia: jei tikėjimas netampa žmogaus kultūros dalimi, jis negali visiškai išsiskleisti. Taip pat ir kultūra: jeigu neruošia dirvos tikėjimui tarpti ir netampa religijos dalimi, ji nėra autentiška. Religijai reikia kultūros – kaip pagrindo ir išraiškos, kultūrai reikia religijos – kaip dvasios, žvilgsnio į mus supančią tikrovę amžinybės perspektyvoje. Autentiška kultūra pasireiškia visuomenėje tada, kai žmogus traktuojamas kaip Dievo sūnus, ne pagal prigimtį, bet pagal Malone (Jonas Paulius II, *Catechesi tradentae*, nr. 22–23). Šiandien krikščionybė kartu su žmogiškąja kultūra pašaukta, galbūt kaip niekad istorijoje, duoti atsakymus į pačius svarbiausius žmogaus egzistencijos ir prasmės klausimus. Teologija tvirtina, kad žmogus yra tikrasis kultūros veikėjas. Jis apdovanotas protu, todėl yra asmuo. Žmogui būdinga aukštesnės dvasinės prigimties savybių visuma ir charakteris, todėl jis – asmenybė. Pagrindinė asmens savybė – elgesio laisvė, susivaldymas ir veikimas, vadovaujantis pagrįstais proto ir sielos motyvais. Taigi ugdyti sąmoningus krikščionis tampa būtinybe ne tik Bažnyčiai, bet ir visai visuomenei, nes jaunimas susiduria su moraliniu reliatyvizmu, todėl jam būtina padėti susiorientuoti tarp gėrio ir blogio, padėti apmąstyti realius egzistencinius gyvenimo klausimus.
 3. Šiandien pasaulyje nebeįmanoma išspręsti civilizacijos problemų, orientuojantis vien tik į mokslo ir technikos pažangą (t. y. tada, kai galima nustatyti empirinę ryšį tarp priežasties ir padarinio), bet, kaip minėta, būtina ir dvasinė, arba metafizinė, kryptis. Ugdamą jauną žmogų šiuo metu akcentuojama: 1) ne jo žinios, o gebėjimas mąstyti; 2) jo vertybių sistema; 3) gyvenimo prioritetų pasirinkimas; 4) pajėgumas keisti ar paveikti aplinką. Būtinybę tai daryti pabrėžė ir Jonas Paulius II apaštaliniam paraginiame „*Ecclesia in Europa*“: „Bažnyčią Europoje taip pat raginu vis daugiau dėmesio skirti jaunuolių tikėjimo ugdymui. Žvelgdami į ateitį, negalime apie juos negalvoti: kad galėtume pasiūlyti jiems patikimą žmogiškąją bei krikščioniškąją ugdymą, turime paisyti jaunuolių proto, širdies, charakterio“ (Jonas Paulius II, 2003, *Ecclesia in Europa*, nr. 61).

4. Ugdyti realų (ne virtualų) bendruomeniškumo jausmą – gebėjimą gyvai bendrauti. Bendruomenės gyvenimas bet kuriame lygmenyje pasireiškia visur, kur tinkamai parodomas humanizmas, gerbiantis asmens, sutveto pagal Dievo paveikslą ir panašumą, garbę bei orumą. Būtent bendruomenėje išmokstama gerbti savo pačių orumą ir sužinoma apie kitų žmonių orumą. Postmodernioje visuomenėje, kur akcentuojamas individualizmas, gyvenimas bendruomenėje tampa svarbus, kai siekiama išsiaiškinti savo, kaip žmonijos šeimos atstovų, teises ir įsipareigojimus. Pasidalijimas su kitais savais išgyvenimais, remiantis krikščioniškosios moralės principais, mus priartina prie savęs, kaip Dievo kūrinių (vaikų), supratimo, kartu atveria „kelius“ į kitų širdis. Sielovada, orientuota į žmones, kurie pateko į sunkias / ribines situacijas, – tai gydantys susitikimai su kitais žmonėmis, kur dalijamasi išgyvenimais.
5. Ugdytas teisingumui. Labai svarbūs išlieka socialiniai klausimai: jauni žmonės turėtų suvokti asmens garbės ir orumo svarbą, būtinybę ginti silpnesniųjų teises, atsakomybę už savo vienokius ar kitokius priimtus sprendimus bei veiksmus.
6. Vadovų / lyderių ugdymas. Nuo būsimųjų vadovų priklausys, kokia bus visuomenė. Kokias dvasines vertybes puoselės lyderiai, tokias vertybes vertins ir jų pavaldiniai. Krikščioniškas vadovavimas remiasi meilės tarnyste, kuri padeda kitiems pakilti iš nevilties, netikrumo, atsikratyti nesaugumo jausmo. Ypač raginama kreipti dėmesį į tą jaunimą, kuris savo noru atlieka įvairias savanoriavimo misijas. Tokiam jaunimui reikėtų rengti kursus, seminarus. Svarbu atkreipti dėmesį į pašaukimų ugdymą, atskleidžiant šeimos ir lytiškumo reikšmę, tėvystės atsakomybę, padrąsinti tuos, kurie norėtų rinktis kunigystės ar vienuolystės kelią, nes jie ypač jaučia visuomenės spaudimą ir išgyvena kultūrinius stereotipus (Lingertaitienė, 2002, p. 2).
7. Universitetų vaidmuo. Universitetas, kaip ir kitos visuomenės institucijos, patiria nemažai įvairių šių laikų išbandymų. Vis dėlto jis įneša nepamainomą indėlį į kultūrą, jei nepraranda savo pirminės paskirties būti institucija, kuri atlieka mokslinius tyrimus, kartu – ugdo žmogaus asmenybę, puoselėja jo dvasingumą. Ši tarnystė turėtų tapti centrine nuolat vykstant reformoms ir adaptacijos procesams. Jos gali prireikti, siekiant, kad universitetas, kaip viena seniausių institucijų Europoje, neatsiliktu nuo laiko diktuojamų žingsnių. Universitetinės sielovados prioritetai turėtų būti ne tik studentai, bet ir dėstytojai, kurie yra tikrieji universitetų „gyventojai“: studentai ateina ir išeina, o dėstytojai lieka. Pastovus dėstytojų kontingentas universitetų struktūrose leidžia daryti prielaidas apie nuolatinę ir sis-

temingą universitetinę sielovadą. Tad prie evangelizacijos darbo vaisingai gali prisidėti ir tikintys docentai bei profesoriai. Būtent jie turėtų formuoti tikrus profesionalus, tyrinėtojus, kultūros žmones, būsimus socialinio, kultūrinio, politinio ir ekonominio gyvenimo autoritetus bei vedlius (Antolin, 2003).

8. Sociokultūrinių interesų erdvėje žmogus turi reikštis kaip protinga, laisva, sąmoninga būtybė ir įgyvendinti tiesos, gėrio bei grožio tikslus. Sociokultūrinė erdvė gali padėti žmogui tapti doram prigimtaine šio žodžio prasme; tikėjimas turi tikslą / žada padaryti žmogų šventą, tai reiškia, kad gali priartinti prie dieviškojo pirmavaizdžio, prie savo prototipo, nes visi esame sukurti „pagal Dievo paveikslą ir panašumą“ (Per 1, 26). Visuomenė pajėgi sukurti tik formalią žmonijos gyvenimo vienybę ir solidarumą; tikėjimas žada organišką žmonijos ir pasaulio vienybę, pagrįstą šventumu. Dvasingumas veda asmenį iš prigimtinės žmogiškosios plotmės į antgamtinę sritį (Šalkauskis, 1990). Kas kultūroje negali būti pasiekta žmogaus pastangomis, religijoje gali būti pasiekta žmogui ir Dievui bendradarbiaujant. Tikėjimas yra viltingas kultūrinio gyvenimo įkvėpėjas ir vadovas: kuo žemesnė tikėjimo vertė žmogaus dvasiniame ugdyme, tuo paprastai žemesnis ir sociokultūrinės terpės moralinis vertingumas bei jo dvasinė sveikata (Tijūnėlienė, 2003, p. 339–341).
9. Iliuzijų išsklaidymas. Auklėjant jaunąją kartą šeimose šiandien dažnai akcentuojama gerovė, gebėjimas prisitaikyti visuomenėje, lengvas trokštamo rezultato pasiekimas, užmirštant įsipareigojimus, atsakomybę, pareigą dirbti. Tokioje šeimoje subrendęs jaunas žmogus pirmiausia ieško naudos, saugumo, patogumo, tik tada – dvasinės pilnatvės. Neteisinga nuostata ugdyti jauną žmogų kalbant tik apie gyvenimo grožį ir nutylint pastangas, kurias būtina dėti, kol tai pasiekama. Neverta apgaudinėti teigiant, kad gyvenimas yra džiugus, sėkmingas, lengvas ir t. t., nutylint, jog tas džiaugsmas bei sėkmė yra sunkaus nuolatinio darbo rezultatas. Tai būdinga ir universitetams: jaunam žmogui sudaroma iliuzija, kad gyvenime nėra jokių problemų, svarbu tik gauti „tinkamą“ diplomą. Studijos aukštojoje mokykloje turėtų būti ne tik jauno žmogaus profesinis rengimas, bet ir visavertis ugdymas, neatsiejamas nuo žmogiškųjų vertybių, aiškios dvasinių vertybių prioritetų skalės.

Išvados

Visos Europos, taip pat ir Lietuvos, ištakos glūdi krikščioniškojoje kultūroje. Todėl Bažnyčia ragina stabtelėti, atsigręžti ir apmąstyti, ar šiandienos žmogus gali

kurti geresnę visuomenės ateitį, nesilaikydamas pagrindinių dvasinės doros principų, kai moralė tampa reliatyvi. Europos ateitis priklauso nuo bendro visuomenės auklėjimo lygio, nuo to, kaip bus puoselėjama krikščioniškoji kultūra, laikomasi tradicijų. Tuo ypač turėtų rūpintis universitetai, nes jų ištakos glūdi Bažnyčioje, kuri Europoje įsteigė pirmuosius universitetus. Universitetai turėtų išlikti tiesos ieškojimo terpė, kur jaunas žmogus galėtų ieškoti atsakymų ir juos gauti, prisimenant ir išlaikant krikščioniškojo paveldo tradicijas. Sielovados misija universitetinėje kultūroje – ugdant dvasingumą skelbti Evangeliją, kuri nešų viltį, suteiktų tvirtus moralinius pagrindus, kad visuomenė būtų viltinga, neliktų abejinga neteisybei, o pagrindinis prioritetas būtų žmogus, kaip didžiulė Dievo vertybė.

Šiandien mokslo pasaulyje vis garsiau kalbama, kad mus supanti realybė yra ne tik ta, kuri apčiuopiama penkiaais žmogaus empiriniais pojūčiais. Norint suvokti daug turtingesnę trikovę reikia ne tik vadinamojo „šeštojo pojūčio“ – širdies arba intuicijos, bet ir tikėjimo amžinosiomis vertybėmis. „Tikėjimo, kad ta realybė yra ne savaime atsiradusi, bet sukurta protingos Būtybės, kurią krikščionys vadina Dievu“ (Zichichi, 1999, p. 142–144). Tad būtina dar kartą (iš naujo) atsigręžti į žmogaus dvasinį pasaulį, į jo proto ir sielos gelmę. Taigi jaunimas ir apskritai žmonija, savo ateitį, civilizaciją kurianti vien tik ant žmoniškųjų medžiaginių galimybių ribų ir pamatų, neišvengiamai krypta į savotišką susinaikinimą. Toks kelias žmogų veda į niekur, nes pripažįstama ir suvokiama tik šiaurinio pasaulio realybė, kuri yra laikina, nepastovi, baigtinė – ją neišvengiamai nutraukia mirtis. Krikščionių tikėjimas, moralinės, dvasinės ir vertybinės nuostatos, Evangelijos skelbimas turėtų tarti paskutinį tiesos žodį apie Dievą, žmogų ir pasaulį: „Žmogus negalės suprasti pamatinių pasaulio ir istorijos įvykių, jeigu neišpažins Dievo, kuris juose veikia, tikėjimo“ (Jonas Paulius II, 2000, *Fides et Ratio*, nr. 16).

Bažnyčia nuolat pabrėžia: jei tikėjimas netampa žmogaus dvasinės kultūros dalimi, jis negali visiškai išsiskleisti. Taip pat ir kultūra: jeigu neruošia dirvos tikėjimui tarpti ir netampa religijos dalimi, ji nėra autentiška. Religijai reikia kultūros – kaip pagrindo ir išraiškos, kultūrai reikia religijos – kaip dvasios, žvilgsnio į mus supančią tikrovę amžinybės perspektyvoje. Toks asmens dvasinis ir kultūrinis tobulėjimas yra ne tik jo paties, bet ir visos Bažnyčios turtas, nes uoliai ieškantieji Dvasios dovanų siekia „jų gausos Bažnyčiai ugdyti“ (1 Kor 14, 12).

Dvasiniu ugdymu, kuris remiasi krikščioniškąja tradicija, siekiama, kad jaunimas skleistų ne dvasinę tuštumą, o mokslu įgytas žinias, kultūra įgytą patirtį ir tikėjimu įgytą rūpestį savo ir kitų likimu. Toks ugdymas skatina jaunimą ieškoti gyvenime dvasinių metafizinių tiesų, puoselėti mąstymo etiką, nesitenkinti banalybėmis ir lėkštumu, priiminėti gyvenime teisingus sprendimus, kad savyje ir apie save kurdami gerą būtų laimingi ir kitus padarytų laimingus (Cunningham, 2008).

Krikščioniškasis dvasingumas – tai buvimo krikščioniu būdas, žvilgsnis į pasaulį, jo vertinimas iš Kristaus pozicijų ir įsipareigojimas kurti Dievo karalystę. „Remiantis teologiniu (krikščioniškuoju) požiūriu, dvasingumo išraiška – asmeninis žmogaus santykis su Dievu, kuris iš esmės grindžiamas trimis pamatinėmis dieviškomis dorybėmis – tikėjimu, meile, viltimi. Šios dorybės sudaro žmogaus dvasinio gyvenimo branduolį. Šių vertybių pažinimas ir puoselėjimas yra krikščioniškojo dvasingumo pamatas, peržengiantis žemiškąjį lygį, susijęs su šventumo apibrėžtimi ir pranokstantis moralines vertybes“ (Aramavičiūtė, 2010, p. 197).

Kas nutiktų suvokus, kad Naujoji Europa yra nukrikščionėjusi, nebeturi (arba neigia) krikščioniškų ištakų? Nieko nenutiktų – reiktų iš naujo skelbti Kristų, iš naujo pradėti puoselėti dvasines vertybes. Jeigu net suprastume, kad „Dievas mirė“ (kaip skelbė F. Nyčė), reiktų iš naujo evangelizuoti. Krikščionybė nebijo jokios kultūros, jokios socialinės erdvės. Ji pajėgi įsiklausyti ir išgirsti fragmentiškumą, geba atsakyti į šiuos iššūkius. Jonas Paulius II jau minėtame dokumente „Ecclesia in Europa“ pabrėžia: „Europai yra būtina *religinė dimensija*. Kad ji būtų nauja, kaip Apokalipsės „naujasis miestas“ (Ap 21, 2), turi leistis būti pasiekiamą Dievo. Siekiant sukurti teisingesnį pasaulį, kuris būtų labiau vertas žmogaus, negalima ignoruoti tiesos, kad tokios pastangos būtų bergždžios be dieviškojo palytėjimo, nes „veltui dirbtų miesto statytojai, jei Dievas jo nesaugotų“ (Ps 127, 1). (...) Dar ir dabar matau džiugius nesuskaičiuojamų jaunuolių veidus – tikrą Bažnyčios ir pasaulio viltį, iškalbingą Dvasios, nepaliaujamai žadinančios naujas jėgas, ženklą (Jonas Paulius II, Ecclesia in Europa, nr. 116.62.).

Gauta 2012 09 12

Pasirašyta spaudai 2013 12 04

Literatūra

- Aldo Giordano. (2013). *Benedetto XVI indica all'Europa la via per uscire dalla crisi, ritrovare la sua identità*. Prieiga internete: <http://www.ratzingerbenedettoxvi.com/dimissionipapagiordano.htm> [žiūrėta 2013 10 22].
- Antolin, R. P. (2003). La universidad Europea: expectativas y futuro. *Cristianismo, universidad y cultura* 3: 14–25.
- Aramavičiūtė, V. (2010). Vyresniųjų mokinių dvasingumas globalizacijos iššūkių kontekste. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, t. 33. Prieiga internete: http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXI-II/33_193-210.pdf [žiūrėta 2013 10 15].
- Benedetto XVI. (2006). *Discorso al clero della Valle d'Aosta*, 2006 luglio 25. Prieiga internete: <http://www.ratzingerbenedettoxvi.com/cleroaosta.htm> [žiūrėta 2013 07 25].
- Biblija. (2000). Vilnius: Lietuvos biblijos draugija.
- Cunningham, L. A. (2008). *Katalikiškas dvasingumas: ką tai reiškia šiandien?* Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-12-08-lawrence-s-cunningham-katalikiskas-dvasingumas-ka-tai-reiskia-siandien-i/3463/print> [žiūrėta 2013 10 15].
- De Lubac, H. (1996). *Il drama dell'umanesimo ateo*. Brescia: Morcelliana.
- Dhotel, J. C. (2006). *Ignaciškasis dvasingumas*. Vilnius: Krikščioniškojo gyvenimo bendruomenė.
- Fromm, E. (2005). *Turėti ar būti?* Kaunas: Verba vera.

- Jonas Paulius II. (1995). *Žengiant per vilties slenkstį*. Katalikų pasaulis.
- Jonas Paulius II. (2000). *Fides et Ratio*. Vilnius: Aidai.
- Jonas Paulius II. (2003). *Ecclesia in Europa*. Prieiga internete: http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/ecclesia-in-europa.html [žiūrėta 2013 09 30].
- Jonas Paulius II. *Catechesi tradendae*. Prieiga internete: http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/catechesi-tradendae.html [žiūrėta 2013 09 29].
- Lingertaitienė, A. (2002). *JAV Vyskupų konferencijos pastoracinis laiškas universiteto sielovados tarnystės klausimais „Dvasios įgalinti“*. Vilniaus akademinės sielovados centro kronika. Vilnius.
- Nyčė, F. (1995). *Linksmasis mokslas* („La gaya scienza“). Vilnius: Pradai.
- Paškus, A. (1990). *Asmenybė ir religija psichologinio vystymosi perspektyvoje*. Chicago.
- Paškus, A. (2002). *Žvilgsnis į pasaulėžiūrinę aplinką, šventovę, save*. Kaunas.
- Prakapas, R., Katinaitė, R. (2008). Nuteistųjų asmenų resocializacija: socialinė komunikacija ir edukacinių lūkesčių realizavimas. *Socialinis darbas ir ugdymas* 5 (16): 81–92.
- Šalkauskis, S. (1990). *Kultūros filosofija. Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis, p. 159–446.
- Tijūnėlienė, O. (2003). Integralaus ugdymo koncepcijų iškilimo Lietuvoje veiksniai (1918–1940). *Tikėjimas ir kultūra*, „Tiltų“ priedas 15: 327–357.
- Trimakas, K. (1996). *Žmogaus aukščiausi skrydžiai, Religinių išgyvenimų psichologija*. Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos mokykla.
- Zichichi, A. (1999). *Perche io credo in Colui che ha fatto il mondo. Tra scienza e fede*. Milano: Il Saggiatore.

THE THEOLOGICAL AND SOCIO-CULTURAL ASPECTS OF YOUTH'S SPIRITUAL EDUCATION

Arvydas Ramonas

Summary

The surrounding reality is not just what you feel a man empirical senses, but also transcendent (supernatural) reality. To understand the reality it is necessary much richer spirituality and faith. Faith that the reality is not itself caused, but intelligent beings created by the God. I points out that there is no necessity for the entities of God and man, faith and reason, religion and science to be mutually exclusive of one another in the endeavor of integral human formation.

In today's scientific world there is no doubt that mystery forms a part of the reality of both humanity and the world. The goal of spiritual and theological education is to know the mystery of God, the world, and humanity in the light of Revelation. Truth is not only empirical, but also metaphysical. Complete and authentic truth is reached when different fields of knowledge are combined in a common structure. Christian spirituality has a distinctive relation to reality, which is named by God who revealed (himself in) Jesus Christ. Theological education seeks to convey the entirety of reality by providing completion and meaning to knowledge, disclosing not only the phenomena of reality, but also the ideas behind that reality.

All of Europe's countries were Christian in origin. So it is that the Church now encourages us to take into account this past heritage in the search for a better social and cultural life of the community, for if fundamental principles are abandoned, and then morality becomes relative. Universities should always remain places where young people involved in the search for truth can also seek and find answers from Christian sources. The spiritual formation of youth on the university campus is to proclaim gospel truths, which bring hope and provide a certitude, which overcomes doubt and skepticism. Of prime importance is the human person. The spiritual formation helps young people mature spiritually as well as intellectually. The Church strives to announce gospel truths to each young person in whatever cultural and social context they find themselves. Religious faith is fostered which favors a response of commitment to God's loving Word. In the context of contemporary rapid socio-cultural change the rediscovery of Christian values and spirituality is vital in order to safeguard human dignity and protect basic human rights, especially young people.

Contemporary science is challenged to acknowledge human emotions and aspirations inspired by religion, literature, art and ethics. Because of a utilitarian functionalism human dignity in modern society has been violated. Even where human value and Christian spirituality is appreciated it is because of a functional Consequentialism; results are deemed more important than inherent human dignity. Christianity seeks to correct this anomaly and restore human dignity to its rightful central place. Created in God's image and likeness human dignity has always been part and parcel of the human person in Christian anthropology and Christian culture. The perspective of spiritual formations in the modern society should give human dignity the prominence it deserves, drawing attention to the conscience of the person both private and collective and his transcendence. Especially in our times it is important to stress a non-self serving body of humanistic knowledge where ethics guides technology and people are more important than things. Spiritual principles should not be forgotten in favor of material ones.

Truth serves the human person only if knowledge is coupled with conscience and science serves humanity, only if God's sovereignty is acknowledged and man's transcendent superiority above material creation is preserved.

Christian spirituality is to maintain a community spirit. Life of the human community at any level gets everywhere properly displayed humanism, respecting the person made in God's image and likeness, honor and dignity. It is necessary to promote education between young people justice and leadership. Christian leadership is based on the love of ministry that helps others climb out of despair, uncertainty and insecurity. Particularly it is necessary to take note the young people who vo-

luntarily performs a variety of volunteering missions. Therefore, encourage young people to develop such courses, workshops, reflection.

The Christian spiritual formation can help youth to encounter Jesus Christ. He is the source of unchangeable truth and enduring happiness. The Church proclaims gospel truths, which bring hope and dispel doubt. Stressing the prominent importance and value of the human person will always be a priority. Pastoral care in this way fosters spiritual as well as intellectual formation. This is important for the consolidation of the integral education's conception, explaining education as a permanent and spiritual self-improvement of a human being while interacting with values, including the religious ones. The concept of Christian's life philosophy helped to motivate the religious education as the integral objective of a holistic education of a human being.

As never before, the mission of today's culture and religion is to provide the answers to the most important questions of human existence. To accomplish this, humanity must be placed in a relationship to Jesus Christ, the Lord of history and time. The greatest number of scientific problems are not (only) of a technological or moral nature, but namely theological and spiritual. If the relationship between God and creation, between Grace and nature, and between faith and intellect is broken, the technological world thus becomes without spirit, without aesthetics, without love.

Pope John Paul II said: "Europe needs a religious dimension. If it is to be "new", by analogy with what is said about the "new city" of the Book of Revelation (cf. 21: 2), it must open itself to the workings of God. The hope of building a more just world, a world more worthy of man, cannot prescind from a realization that human effort will be of no avail unless it is accompanied by divine assistance: for "unless the Lord builds the house, those who build it labour in vain" (Ps 127: 1). For Europe to be built on solid foundations, there is a need to call upon authentic values grounded in the universal moral law written on the heart of every man and woman" (Ecclesia in Europa Nr. 116).